
Operační program Jan Amos Komenský: Návraty

Výzva Návraty z Operačního programu Jan Amos Komenský (OP JAK), realizovaná na Univerzitě Karlově jako Návraty na UK, je zaměřena podporu výzkumníků vracejících se po kariérní přestávce. Cílem je přispět k tomu, aby přerušení kariéry z důvodu mateřské/rodičovské dovolené, dlouhodobé nemoci nebo dlouhodobé péče nemělo za následek ukončení nebo významné zpomalení profesního uplatnění.

Ve specifické části Pravidel pro žadatele a příjemce naleznete informace o podmínkách grantové podpory týkajících se otevřené vědy (str. 22-24). Řídící orgán OP JAK pak vydal také podrobnou Příručku postupů otevřené vědy. Zásadním zdrojovým dokumentem ohledně realizace výzvy v rámci UK je pak grantové schéma, které zasazuje informace do univerzitního kontextu a specifikuje pravidla pro žadatele na UK.

Povinné postupy open science

Povinnou podmínkou financování návratového grantu je uplatňování základních principů otevřené vědy (dále také *open science*) jako přístupu k vědeckému procesu založenému na otevřené spolupráci a efektivním šíření poznatků.

V rámci výzvy jsou stanoveny povinné parametry open science, jejichž jednoznačné naplnění je **podmínkou financování grantu**.

Povinné postupy open science v OP JAK Návraty tvoří:

- **Otevřený přístup k recenzovaným vědeckým publikacím**, které jsou výsledkem výzkumu financovaného v rámci projektu;
- **Správa výzkumných dat podle FAIR principů** a otevřený přístup k těmto datům v souladu se zásadou „as open as possible, as closed as necessary“.

Open Access

Příjemce je povinen zajistit **otevřený přístup k vědeckým recenzovaným publikacím** o výsledcích výzkumu, a to těmito prostředky:

- **uložení** strojově čitelné elektronické finální vydavatelské verze (= publisher version) nebo konečné verze recenzovaného rukopisu přijatého ke zveřejnění (tj. ve verzi po zapracování připomínek vzešlých z recenzního řízení) do důvěryhodného repozitáře (např. repozitáře Univerzity Karlovy) bez zbytečného odkladu po dni publikování
- **okamžitý otevřený přístup** k uložené publikaci s možností dalšího opakovaného využití za podmínek licence CC BY 4.0 či v případě monografií i za podmínek jejich variant s omezením: CC BY-NC 4.0, CC BY-ND 4.0, CC BY-NC-ND 4.0.
- **uchování autorských majetkových práv** v takovém rozsahu, aby bylo možné stanoveným povinnostem vyhovět
- **metadata** uložených publikací v repozitáři **veřejně dostupná a strojově čitelná**, aby metadata byla v souladu s FAIR principy a Obecným doporučením metadatového popisu.
- poskytnutí informací (reference) o jakémkoli **dalším výstupu výzkumu nebo nástrojích** potřebných k ověření závěrů recenzované publikace jako součást záznamu publikace v důvěryhodném repozitáři

Uložení publikace do repozitáře a zajištění otevřeného přístupu

Příjemce je povinen vždy **uložit** strojově čitelnou elektronickou kopii finální vydavatelské verze (= publisher version) nebo finální recenzované verze (= author accepted manuscript, postprint) do důvěryhodného repozitáře **bez zbytečného odkladu po dni publikování u vydavatele**.

Dále je příjemce povinen zajistit **okamžitý otevřený přístup** k uložené publikaci za podmínek poslední dostupné verze veřejné licence Creative Commons Attribution International (CC BY 4.0); monografie a jiné dlouhé textové formáty mohou být zpřístupněny za podmínek veřejné licence vylučující úpravu publikace či její komerční užití (např. CC BY-NC, CC BY-ND, CC BY-NC-ND). Aby bylo možné tomuto požadavku vyhovět, musí si autor zajistit dostatečné uchování autorských majetkových práv (např. výběrem vydavatele, který splnění podmínek umožní nebo vyjednáváním dodatku ke smlouvě s vydavatelem). Splnění povinnosti okamžitého otevřeného přístupu je možné jak prostřednictvím vydavatele (zlatá cesta), tak prostřednictvím repozitáře (zelená cesta).

Dobrá zpráva: Prostředky pro úhradu open access poplatků (Article Processing Charge, APC) jsou uznanými náklady a jsou vyčleněny zvlášť, nemusí být tedy plánovány v rámci rozpočtů jednotlivých projektů.

Řešení tokenů: V případě, že je financování APC poplatků zajištěno z grantových prostředků, jako je tomu v případě OP JAK Návraty, **není dle pravidel pro přidělování tokenů možné čerpat tokeny**. Někteří vydavatelé (např. Springer a Taylor & Francis) nenabízí při přijetí článku možnost volby platby, dochází k automatické volbě open access a přidělení tokenu. V takovém případě je třeba obratem informovat Ústřední knihovnu (openaccess@cuni.cz), že máte financování v Návratech a žádáte zamítnutí tokenu.

POZOR! Pro splnění podmínek je potřeba vždy uložit publikaci do repozitáře, tedy i v případě, že jste zajistili otevřený přístup prostřednictvím publikace v otevřeném časopise ([zlatá cesta](#))!

TIP: Jako důkaz, že poskytovatel financí vyžaduje publikování výstupů pod licencí CC BY, lze při komunikaci s vydavatelem využít anglickojazyčný dokument [Open science policy](#) z webu OP JAK.

TIP: Doporučení pro zajištění otevřeného přístupu k publikacím naleznete v [Příručce postupů otevřené vědy](#).

TIP: Pro žadatele proběhl 16. 9. 2025 **seminář Jak na open science v OP JAK Návraty** věnující se povinným postupům open science. Jeho záznam a prezentaci naleznete [zde](#).

Správa výzkumných dat

Příjemce je povinen zajistit **správu výzkumných dat**, shromážděných a vytvořených během projektu, v souladu s principy [FAIR](#), a to zejména těmito prostředky:

- vypracováním **Plánu pro správu dat** v souladu s FAIR principy a jeho pravidelným aktualizováním
- **uložením výzkumných dat do důvěryhodného repozitáře** podle Plánu pro správu dat
- zajištěním **otevřeného přístupu k výzkumným datům** v souladu se zásadou “as open as possible, as closed as necessary”
- zajištěním **otevřeného přístupu k metadatům** uložených výzkumných dat, aby byla v souladu s [Obecnými doporučeními metadatového popisu](#)
- poskytnutím informací (prostřednictvím repozitáře) o všech **dalších výsledcích výzkumu nebo nástrojích a instrumentech** potřebných k opětovnému využití výzkumných dat nebo k jejich validaci

Plán pro správu dat

Plán pro správu dat (také data management plan, DMP) je dokument, který specifikuje, jaká data a jakým způsobem budou během výzkumu vytvářena a obsahuje informace o jejich dostupnosti a možnostech využití. DMP je třeba **pravidelně aktualizovat** tak, aby odpovídal tomu, co se s daty ve skutečnosti dělo. Historie a datace jednotlivých verzí plánu by měla být zaznamenána.

Plány pro správu dat připravované v rámci projektů výzvy Návraty musí být vypracovány v souladu s **FAIR principy** a obsahově odpovídat [vzorů DMP pro program Horizon Europe](#). Jako nástroj kontroly, zda plán obsahuje všechny důležité hlavní body, může kromě šablony sloužit k doplnění také [Kontrolní list DMP](#). Řešitelé návratového grantu mohou pro tvorbu DMP využít také nástroj [FAIR Wizard](#).

Odevzdaný DMP bude po stránce srozumitelnosti, úplnosti a implementace FAIR principů kontrolovat Specialista open science pro výzvu Návraty. Ten je současně **kontaktním bodem podpory** pro tvorbu DMP i v dalších v otázkách implementace postupů open science v rámci projektu (více níže v bodu Podpora).

DMP je poprvé předkládán jako součást Průběžné zprávy o činnosti a to **6 měsíců od zahájení projektu** a dále pak vždy, když dojde k jeho aktualizaci. V případě zjištěných nedostatků bude DMP vrácen řešiteli k doplnění.

TIP: V případě potřeby neváhejte konzultovat otázky spojené s DMP a jeho tvorbou i dříve nebo v mezech v rámci zmíněné podpory.

Uložení dat do repozitáře a zajištění otevřeného přístupu

Příjemce by měl výzkumná data uložit do důvěryhodného repozitáře a zajistit k nim otevřený přístup za podmínek poslední dostupné verze veřejné licence [Creative Commons Attribution International \(CC BY 4.0\)](#) **nebo jejího ekvivalentu**. Data by měla být sdílena v souladu se zásadou “**as open as possible, as closed as necessary**”. Příjemci a další účastníci projektu nejsou povinni zpřístupnit výzkumná data, pokud by jejich zpřístupněním došlo k nepřiměřenému zásahu do práva na ochranu duševního vlastnictví, práva na ochranu soukromí a osobních údajů, práva na ochranu obchodního tajemství, bezpečnosti státu nebo jiných oprávněných zájmů příjemce (např. v případě možnosti obchodního využití). Je-li sdílení dat omezeno, je třeba toto **omezení zdůvodnit v Plánu pro správu dat** a musí být zajištěn pravidelný přezkum tohoto zdůvodnění.

TIP: Doporučení pro výběr vhodného repozitáře a další podrobné informace ke správě dat naleznete v [Příručce postupů otevřené vědy](#) a na [stránkách](#) Centra pro podporu open science.

Další postupy Open Science

Kromě povinných postupů může žadatel/řešitel praktikovat také další postupy a principy otevřené vědy, jejichž cílem je zvýšit transparentnost, důvěryhodnost a ověřitelnost výsledků výzkumu a posílit spolupráci mezi různými aktéry výzkumu.

Možnosti využívání dalších postupů open science se mezioborově velmi liší a aby nedocházelo ke zvýhodňování určitých oborů, **není jejich implementace v projektu bodově hodnocena**.

V Pravidlech pro žadatele a v Příručce postupů otevřené vědy naleznete například tyto možné postupy:

- Předběžné a včasné otevřené sdílení výsledků výzkumu, například prostřednictvím [předběžné registrace](#) (= preregistration), [registrovaných zpráv](#) (= registered reports) nebo publikováním preprintů
- Sdílení výzkumných výstupů nad rámec recenzovaných publikací a výzkumných dat, např. software, modely, algoritmy, workflow, otevřené laboratorní deníky
- Účast v [otevřeném recenzním řízení](#) (= open peer review) např. publikováním v časopisech a na platformách, které poskytují otevřené recenzní řízení
- Zapojení dalších relevantních aktérů (koncoví uživatelé, akademická a průmyslová sféra, veřejné orgány, neziskové organizace aj.) do otevřeného spoluvytváření výzkumných záměrů ([citizen science](#))
- Tvorba otevřených vzdělávacích materiálů (= open educational resources)

Uvedený seznam není vyčerpávající, a pokud vás napadnou další možnosti, jak otevřít váš výzkum a zlepšit tak reprodukovatelnost vašeho výzkumu, popište je ve Studii proveditelnosti.

TIP: Podrobnější popis vybraných nepovinných postupů otevřené vědy naleznete v [Příručce postupů otevřené vědy](#).

Podpora žadatelů a řešitelů projektů

Během přípravy i realizace projektů budou moci žadatelé/řešitelé využívat konzultačních služeb **Specialisty open science pro program Návrhy** a Centra pro podporu open science na UK, kteří jim mohou pomoci s otázkami implementace povinných postupů open science, ale také s výběrem vhodných dalších postupů open science pro daný projekt. V nabídce jsou také průběžné konzultace tvorby plánu správy dat (DMP).

Mgr. Martin Ouřada

Specialista Open Science pro výzvu OP JAK Návrhy

E-mail: openscience@cuni.cz

Telefon: +420 777 453 059

